Силабус освітнього компонента
Програма навчальної дисципліни

Ризик-менеджмент

Шифр та назва спеціальності
D3 – Менеджмент

Інститут
ННІ Економіки, менеджменту та міжнародного бізнесу

Спеціалізація
–

Кафедра
Менеджменту (204)

Освітня програма
Менеджмент організацій і адміністрування

Тип дисципліни
Спеціальна (фахова) підготовка

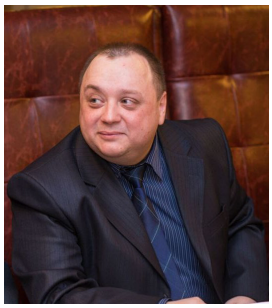
Рівень освіти
Другий (магістерський)

Форма навчання
Денна, заочна

Семестр
2

Мова викладання
Українська

Викладачі, розробники

Попов Олександр Євгенійович
Oleksandr.Popov@khpi.edu.ua
Доктор економічних наук, професор

Автор та співавтор понад 180 наукових та методичних публікацій.
Курси: "Ризик-менеджмент", "Управління інноваціями", "Концепції стійкого розвитку"
Детальніше про викладача на сайті кафедри

Загальна інформація

Анотація

Курс розглядає теоретичні засади, принципи та методи ризик-менеджменту, сутність і класифікацію ризиків, особливості їх виникнення та впливу на діяльність організацій. Вивчаються сучасні підходи до ідентифікації, аналізу, оцінювання та управління ризиками, методи мінімізації їх негативних наслідків. Формується розуміння механізмів прийняття управлінських рішень в умовах ризику та невизначеності, забезпечення стійкості організацій і підвищення результативності їх діяльності.

Мета та цілі дисципліни

Основна мета дисципліни - формування у студентів всебічного уявлення щодо проблеми ризиків в діяльності сучасних організацій, їх класифікації; практичного застосування конкретних методичних підходів до ідентифікації ризиків, їх вимірювання, аналізу; розробки, обґрунтування та забезпечення реалізації управлінських рішень в умовах ризику; розуміння особливостей ризиків в умовах невизначеності та обґрунтування рішень за таких умов; формування комплексної системи знань з питань управління ризиками в різних сферах діяльності за різних станів їх розвитку.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, поточні контрольні роботи, консультації. Підсумковий контроль – залік.

Компетентності

ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність)
СК11. Здатність самостійно опановувати і використовувати сучасні дослідницькі, комунікаційні і консалтингові технології у сфері управління організації та адміністрування
СК12. Здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища, приймати, обґрунтовувати та забезпечувати реалізацію управлінських рішень у умовах ризику

Результати навчання

ПРН5. Планувати діяльність організації в стратегічному та тактичному розрізах
ПРН 14. Демонструвати навички проєктного управління, методів управління якістю та технології управлінського консультування для досягнення цілей організації
ПРН 15. Розуміти та використовувати технології вироблення, прийняття та реалізації управлінських рішень щодо управління ризикам

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 150 год. (5 кредитів ECTS): лекції – 32 год., практичні – 32 год., самостійна робота – 86 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Для успішного вивчення дисципліни необхідно мати знання та практичні навички, які підтверджені вступним випробуванням з управління та адміністрування (Наказ МОН №157 від 11.02.2022).

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Інтерактивні лекції з презентаціями, дискусіями, майстер-класами, командною роботою, кейс-орієнтованим навчанням, зворотним зв'язком між учнями, проблемним навчанням.

Програма навчальної дисципліни

Навчальні заняття

Лекції

Теми лекцій	Кількість годин
Тема 1. Невизначеність середовища господарювання як джерело виникнення ризиків. Стійкість розвитку системи (організації) та загрози розвитку. Сутність та природа виявлення ризиків	2
Тема 2. Сутність та зміст ризик-менеджменту.. Ризик-менеджмент: підходи до визначення. Місце ризик-менеджменту в управлінні організацією.	2
Тема 3. Джерела походження та види ризиків.. Складові ризику. Джерела виникнення ризиків. Типи ризиків, їх характеристика.	2
Тема 4. Аналіз та оцінювання ризиків	2

Ідентифікація та оцінка ризиків. Якісні та кількісні методи оцінювання ризиків.	
Тема 5. Ризик-менеджмент в системі управління економічною безпекою підприємства. Ризик-орієнтоване управління. Економічна безпека підприємства: сутність, підходи щодо визначення, закономірності забезпечення	2
Тема 6. Стратегічний ризик-менеджмент. Стратегії управління ризиками. Методи обмеження ризиків та загроз для економічної безпеки підприємства	2
Тема 7. Управління логістичними ризиками. Джерела виникнення логістичних ризиків. Управління ризиками в логістичній діяльності	2
Тема 8. Управління ризиками здійснення бізнес-процесів. Управління закупівлями в системі управління витратами. Економічне регулювання взаємодії бізнес-процесів підприємства	2
Тема 9. Управління ризиками інвестиційної діяльності. Сутність, особливості та класифікація ризиків інвестиційної діяльності. Методи ідентифікації, аналізу та оцінювання інвестиційних ризиків.	2
Тема 10. Ризик-менеджмент у проєктному управлінні. Сутність та класифікація ризиків проєктної діяльності. Ідентифікація та оцінювання ризиків на різних етапах життєвого циклу проєкту.	2
Тема 11. Екологічний ризик-менеджмент. Екологічні ризики: зміст, типи. Ідентифікація, оцінка, вимірювання екологічного ризику.	2
Тема 12. Управління ризиками корпоративної безпеки бізнесу. Сутність, складові та загрози корпоративній безпеці підприємницької організації. Формування системи управління ризиками корпоративної безпеки та оцінювання її ефективності.	2
Тема 13. Управління ринковими ризиками підприємницької організації. Сутність, чинники виникнення та класифікація ринкових ризиків підприємницької діяльності. Управління ризиками ринкової кон'юнктури, попиту та конкурентного середовища.	2
Тема 14. Управління ризиками інформаційної безпеки організації. Сутність, класифікація та джерела виникнення ризиків інформаційної безпеки. Організаційні, технічні та економічні методи управління ризиками інформаційної безпеки.	2
Тема 15. Стандарти організації ризик-менеджменту підприємств.. Міжнародна стандартизація ризик-менеджменту: принципи, цілі та напрями розвитку. Впровадження міжнародних стандартів ризик-менеджменту в систему управління підприємством.	2
Тема 16. Організаційне забезпечення управління ризиками. Сутність, завдання та принципи організаційного забезпечення ризик-менеджменту. Формування корпоративної культури ризик-менеджменту та інтеграція управління ризиками в бізнес-процеси.	2
Загальна кількість годин	**32**

Практичні заняття

Теми практичних/семінарських занять	Кількість годин	Вагові коефіцієнти *a*
Тема 1. Невизначеність середовища господарювання як джерело виникнення ризиків.. Ситуаційне завдання. Оболонкова фірма – чому вона існує в економіці?	2	–
Тема 2. Сутність та зміст ризик-менеджменту.. Ситуаційне завдання. Впровадження штучного інтелекту: зона невизначеності	2	–
Тема 3. Джерела походження та види ризиків. Визначення джерел ризиків діяльності	2	–
Тема 4. Аналіз та оцінювання ризиків Оцінювання та відбір управлінських рішень щодо обмеження ризиків із застосуванням статистичних методів	2	–
Тема 5. Ризик-менеджмент в системі управління економічною безпекою підприємства. Оцінювання та відбір управлінських рішень щодо обмеження ризиків із застосуванням методів експертних оцінок	2	–
Тема 6. Стратегічний ризик-менеджмент. Оцінювання економічних ризиків за допомогою метода «дерево рішень»	2	–
Тема 7. Управління логістичними ризиками. Аналіз видів та критичності відмов FMEA (Failure Mode Effect Analysis) в ідентифікації ризиків.	2	–
Тема 8. Управління ризиками здійснення бізнес-процесів. Обгрунтування управлінських рішень щодо ідентифікації та обмеження ризиків при формуванні витрат підприємства.	2	–
Тема 9. Управління ризиками інвестиційної діяльності. Аналіз очікуваної грошової вартості	2	
Тема 10. Ризик-менеджмент у проєктному управлінні. Управління ризиками за фазами життєвого циклу проєкта	2	
Тема 11. Екологічний ризик-менеджмент. Оцінювання техногенного і екологічного ризику на основі екологічно-економічних показників ефективності виробництва	2	
Тема 12. Управління ризиками корпоративної безпеки бізнесу. Форми та методи захисту господарського товариства від спроб недружнього злиття-поглинання	2	
Тема 13. Управління ринковими ризиками підприємницької організації. Стратегічний аналіз загроз формування та використання ринкового потенціалу бізнесу	2	
Тема 14. Управління ризиками інформаційної безпеки організації. Надання звітності з ризику в компаніях	2	

Тема 15. Стандарти організації ризик-менеджменту підприємств.. Обговорення положень національних стандартів ризик-менеджменту	2	
Тема 16. Організаційне забезпечення управління ризиками. Розподіл відповілальності за виконання управлінських робіт в системі ризик-менеджменту	2	
Загальна кількість годин	**32**	$\sum_{i=1}^{n} a_i$

Лабораторні заняття

Самостійна робота

До самостійної роботи відноситься самостійне опрацювання теоретичного матеріалу та виконання індивідуального завдання (за наявності).

Опрацювання теоретичного матеріалу

Теми для самостійного вивчення	Кількість годин
Тема 1. Невизначеність середовища господарювання як джерело виникнення ризиків.. Фактори внутрішнього середовища й сигнали зміни сталості підприємства в умовах зростання невизначеності	4
Тема 2. Сутність та зміст ризик-менеджменту.. Концепції реактивного й антиципативного керування рівнем економічної безпеки в ризик-менеджменті	4
Тема 3. Джерела походження та види ризиків. Підходи до класифікації ризиків. Функції ризику.	4
Тема 4. Аналіз та оцінювання ризиків Види оцінки та аналізу ризиків	4
Тема 5. Ризик-менеджмент в системі управління економічною безпекою підприємства. Елементи механізму забезпечення економічної безпеки підприємства	4
Тема 6. Стратегічний ризик-менеджмент. Методи реагування на ризик	4
Тема 7. Управління логістичними ризиками. Логістична система підприємства як джерело виникнення логістичних ризиків.	4
Тема 8. Управління ризиками здійснення бізнес-процесів. Бізнес-процеси в ланцюгах постачань як джерело виникнення процесних ризиків.	4
Тема 9. Управління ризиками інвестиційної діяльності. Управління ризиками реальних і фінансових інвестицій.	4
Тема 10. Ризик-менеджмент у проєктному управлінні. Моніторинг, контроль та коригування ризиків у процесі реалізації проєктів.	4

Тема 11. Екологічний ризик-менеджмент. Чек лист ідентифікації екологічного ризику.	4
Тема 12. Управління ризиками корпоративної безпеки бізнесу. Ідентифікація та оцінювання внутрішніх і зовнішніх ризиків корпоративної безпеки.	4
Тема 13. Управління ринковими ризиками підприємницької організації. Методи мінімізації ринкових ризиків та формування адаптивних стратегій підприємства.	4
Тема 14. Управління ризиками інформаційної безпеки організації. Методи ідентифікації, аналізу та оцінювання інформаційних і кіберризиків.	4
Тема 15. Стандарти організації ризик-менеджменту підприємств.. Стандарт ISO 31000:2018: принципи, структура та процес управління ризиками.	4
Тема 16. Організаційне забезпечення управління ризиками. Організаційні структури, функції та розподіл відповідальності у системі управління ризиками.	4
Загальна кількість годин	**64**

Тематика індивідуальних завдань

Реферат передбачає виконання індивідуального звіту, розкривати обрану тематику, демонструвати вміння аналізувати інформацію та оформлювати текстові документи відповідно до мети навчальної дисципліни. Здобувач обирає конкретну тему в межах загальної тематики за погодженням з викладачем. Обсяг звіту: 8–12 сторінок основного тексту. Звіт має бути оформлений відповідно до вимог, наведених у літературному джерелі [2]. Завдання виконується протягом навчальних тижнів і подається на перевірку до екзамену.

Теми індивідуального завдання

Тема 1. Теоретичні основи стратегії сталого розвитку економіки. Структурні складові поняття стійкість
Тема 2. Стани та характеристика систем. Принципи та цілі ризик менеджменту
Тема 3. Джерела походження та види ризиків. Кризові ситуації: причини та наслідки прояву в діяльності організації.
Тема 4. Аналіз та оцінювання ризиків Ризик як міра мінливості результату діяльності
Тема 5. Ризик-менеджмент в системі управління економічною безпекою підприємства. Оцінювання економічної безпеки підприємства
Тема 6. Стратегічний ризик-менеджмент. Методи реагування організації на ризик
Тема 7. Управління логістичними ризиками. Критерії оцінки постачальників при управлінні логістичними ризиками
Тема 8. Управління ризиками здійснення бізнес-процесів. Сценарії реагування на прояви загроз стійкості стану бізнес-процесів
Тема 9. Управління ризиками інвестиційної діяльності. Методи мінімізації інвестиційних ризиків та оцінювання ефективності управління ними.

Тема 10. Ризик-менеджмент у проєктному управлінні. Методи планування заходів реагування на проєктні ризики.	
Тема 11. Екологічний ризик-менеджмент. Практичні аспекти зменшення екологічного ризику на рівні підприємства, галузі	
Тема 12. Управління ризиками корпоративної безпеки бізнесу. Методи та інструменти запобігання загрозам корпоративній безпеці бізнесу.	
Тема 13. Управління ринковими ризиками підприємницької організації. Методи аналізу та оцінювання цінових, валютних і процентних ризиків.	
Тема 14. Управління ризиками інформаційної безпеки організації. Формування системи захисту інформаційних активів та забезпечення кіберстійкості організації.	
Тема 15. Стандарти організації ризик-менеджменту підприємств.. Міжнародні стандарти IEC 31010, ISO 31073 та ISO/TS 31050: призначення та особливості застосування.	
Тема 16. Організаційне забезпечення управління ризиками. Інформаційно-аналітичне забезпечення, моніторинг та оцінювання ефективності системи ризик-менеджменту.	
Загальна кількість годин	**22**

Неформальна освіта

Здобувач має можливість перезарахувати окремі теми або курс шляхом: проходження професійних курсів чи тренінгів, онлайн-освіти, професійних стажувань, у сфері, що відповідає навчальним цілям дисципліни.
Для зарахування необхідно надати: сертифікат (електронний або друкований) про проходження курсу/стажування, опис програми тренінгу із зазначенням змісту тем, обсягу та тривалості.

Рекомендовані курси, тренінги, стажування

1. Certified ISO 31000 Risk Manager. ISSP Training / PECB. Сертифікаційний курс із застосування міжнародного стандарту ISO 31000, формування системи управління ризиками, аналізу та оцінювання ризиків. URL: https://www.issp.training/programs/iso-31000-risk-manager
2. Risk Management Specialization. New York Institute of Finance / Coursera. Комплексна програма з чотирьох курсів, присвячених фінансовим, кредитним, інвестиційним та операційним ризикам. URL: https://www.coursera.org/specializations/risk-management
3. Risk Management. The Open University / OpenLearn, Велика Британія. Безкоштовний онлайн-курс із теорії та практики управління ризиками, оцінювання загроз, методів їх мінімізації та корпоративного ризик-менеджменту. URL: https://www.open.edu/openlearn/money-business/risk-management/

Література, навчальні матеріали та інформаційні ресурси

Основна література:

1. Кодекс етики академічних взаємовідносин та доброчесності Національного Технічного Університету «Харківський Політехнічний Інститут» СУЯ ХПІ-ВЗЯОД-МР/10.1:2023. https://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/wp-content/uploads/sites/43/2024/04/Kodeks-etyky-akademichnyh-vzayemovidnosyn-ta-dobrochesnosti-Natsionalnogo-tehnichnogo-universytetu-Harkivskyj-politehnichnyj-instytut-.pdf
2. Система стандартів з організації навчального процесу. Текстові документи у сфері навчального процесу. Загальні вимоги до виконання. СТЗВО-ХПІ-3.01-2025. https://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/metodotdel/wp-content/uploads/sites/28/2025/06/STZVO-HPI-3.01-2025-2.pdf

3. Horkin, P. Fundamentals of Risk Management: Understanding, evaluating and implementing effective risk management. 2017. 440 p. URL: http://dspace.vnbrims.org:13000/jspui/bitstream/123456789/5077/1/Fundamentals%20of%20Risk%20Management.pdf
4. Шиян Н.І. Ризик-менеджмент: методичні вказівки до проведення семінарських та практичних занять з навчальної дисципліни для студентів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-кваліфікаційного рівня магістр усіх форм навчання / укл. Н.І. Шиян. Харків: НТУ «ХПІ», 2024. 55 с.
5. Шиян Н.І. Ризик-менеджмент: методичні вказівки до самостійної роботи з навчальної дисципліни для студентів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» освітньо-кваліфікаційного рівня магістр усіх форм навчання / укл. Н.І. Шиян. – Харків: НТУ «ХПІ», 2024. 24 с.
6. Попов О., Пилипенко А., Острініна О. Стратегічний контролінг в адаптивному управлінні витратами інтегрованих корпоративних об'єднань підприємств. Актуальні проблеми економіки. 2023. №1 (259). С. 15-27. DOI: 10.32752/1993-6788-2023-1-259-14-23
7. Попов О., Буряк М. Управління організаційними змінами в IT-аутсорсингу: оцінка ризиків та стратегії адаптації для моделей співпраці. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2025. Випуск 54. С.129-136DOI: https://doi.org/10.32782/2413-9971/2025-54-20

Додаткова література:

1. Скопенко Н.С., Федулова І.В., Мазник Л.В., Кириченко О.М., Удворгелі Л.І. Економічні ризики: методи вимірювання та управління : навч. посібник / за заг. ред. Скопенко Н.С. Київ : НУХТ, 2021. 344 с. URL: https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ad3cf033-6858-4e2f-b001-85f9b3dc0d8f/content
2. Кібік О., Слободянюк О., Кузнецова Л. Ризик-менеджмент : навч.-метод. посібник. Нац. ун-т «Одес.юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2024. – 84 с.
3. Долінський Л. Б. Фінансовий ризик-менеджмент: навч. -метод. посібн. Київ: ТОВ «КАЛЕНДАР ТМ», 2022, 132 с.

Інформаційні ресурси

1. ISO/IEC 27005:2022. Information security, cybersecurity and privacy protection – Guidance on managing information security risks. International Organization for Standardization. URL: https://www.iso.org/standard/80585.html
2. ISO 21502:2020. Project, programme and portfolio management – Guidance on project management. International Organization for Standardization. URL: https://www.iso.org/standard/74947.html
3. Управління ризиками: Навчальний наочний посібник[Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. спеціальності 073 «Менеджмент» / М.О. Кравченко, К.О. Бояринова, К.О. Копішинська; КПІ ім. Ігоря Сікорського. –Електронні текстові дані Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021.432с. URL: https://ela.kpi.ua/items/bf47e3e2-a76e-4096-9647-85aa0d36f486

Система оцінювання

Підсумкова оцінка з освітнього компонента визначається відповідальним лектором за темами, видами занять, тощо у відповідності до силабусу і є інтегральною оцінкою результатів усіх вид навчальної діяльності здобувача вищої освіти. Підсумкова оцінка повинна відображати всі оцінки за складовими навчального процесу з урахуванням їх вагових показників k:

Поточний контроль (практичні, семінарські, лабораторні заняття), k_1	Контрольні роботи (за наявності), k_2	Індивідуальне завдання (за наявності), k_3	Підсумковий контроль (для ОК з іспитом), k_4
0,4	0,3	0,2	0,1

Сума коефіцієнтів повинна складати одиницю: $k_1 + k_2 + k_3 + k_4 = 1$. Підбір вагових коефіцієнтів підсумкової оцінки здійснює розробник курсу.
Розрахунок підсумкової оцінки проводиться за формулою:

$$О = П \cdot k_1 + К \cdot k_2 + І \cdot k_3 + Пк \cdot k_4$$

де: *П* – середньозважена середня оцінка за поточний контроль
І – оцінка за виконання індивідуального завдання
К – середньозважена оцінка за контрольні роботи
Пк – оцінка за підсумковий контроль

$$П = \frac{П_1 \cdot a_1 + П_2 \cdot a_2 + \ldots + П_n \cdot a_n}{\sum_{i=1}^{n} a_i}$$

де: a_i - ваговий коефіцієнт за кожне практичне (семінарське) або лабораторне заняття.

$$К = \frac{К_1 \cdot b_1 + К_2 \cdot b_2 + \ldots + К_m \cdot b_m}{\sum_{i=1}^{m} b_i}$$

де: b_i - ваговий коефіцієнт за кожну контрольну роботу.

Поточні оцінки за кожну складову (П, *К*, *І*,…) виставляються за 100-бальною шкалою згідно з положенням «Про критерії та систему оцінювання знань та вмінь і про рейтинг здобувачів вищої освіти» НТУ «ХПІ».

Підсумкова оцінка виставляється відповідно до розрахованої *О* з округленням до найближчого цілого числа в більшу сторону.

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту.
Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/

Погодження

Силабус погоджено	30.08.2025		Завідувач кафедри Наталія ШМАТЬКО
	30.08.2025		Гарант ОП Оксана МАКОВОЗ